

Toronto Salutes Dante

Inferno XXVII in Italian, English, and Bulgarian

Italian	English	Bulgarian
Già era dritta in sù la fiamma e queta per non dir più, e già da noi sen già con la licenza del dolce poeta,	The flame already was erect and silent- it had no more to say. Now it had left us with the permission of the gentle poet,	Поета даде знак с ръка: веднага престана пламъка да се движи. След туй далек из ямата избяга,
quand'un'altra, che dietro a lei venìa, ne fece volger li occhi a la sua cima per un confuso suon che fuor n'uscìa.	when, just behind it, came another flame that drew our eyes to watch its tip because of the perplexing sound that it sent forth.	но друг под нас след малко доближи. и в него да се вземе ни накара, защото почна смутно да пищи.
Come 'l bue cicilian che muggiò prima col pianto di colui, e ciò fu dritto, che l'avea temperato con sua lima,	Even as the Sicilian bull (that first had bellowed with the cry-and this was just- of him who shaped it with his instruments)	Ужасний тучен бик в Сицилья стара ревял е на осъдения с гласът, а в тез, що слушали, внушавал вяр,
muggiava con la voce de l'afflitto, sì che, con tutto che fosse di rame, pur el pareva dal dolor trafitto;	would always bellow with its victim's voice, so that, although that bull was only brass, it seemed as if it were pierced through by pain;	че плаче сам. От него, първи път, на неговия творец лукави, всред люти мъки, чул се е плачът.
così, per non aver via né forame dal principio nel foco, in suo linguaggio si convertian le parole grame.	so were the helpless words that, from the first, had found no path or exit from the flame, transformed into the language of the fire.	Тъй пламъкът, що се пред нас изправи, пищеше с думите на скритий там, но отначало звукове мъгляви
Ma poscia ch'ebber colto lor viaggio su per la punta, dandole quel guizzo che dato avea la lingua in lor passaggio,	But after they had found their way up toward the tip, and given it that movement which the tongue had given them along their passage,	изпуцаше гласът, като у ням. Но път навън проби си той най-сетне и заговори тъй подвижний плам
udimmo dire: "O tu a cu' io drizzo la voce e che parlavi mo lombardo, dicendo "Istra ten va, più non t'adizzo",	we heard: "O you to whom I turn my voice, who only now were talking Lombard, saying, 'Now you may leave-I'll not provoke more speech,'	високо с слова ясни и отчетни: „О ти, кой сладък трогваш ме език, не ме изглеждай с поглед неприветни,
perch'io sia giunto forse alquanto tardo, non t'incresca restare a parlar meco; vedi che non incresce a me, e ardo!	though I have come perhaps a little late, may it not trouble you to stop and speak with me; see how I stay-and I am burning!	а спри се и при мене един миг. Горя, но за да чуя що желая, забравям болки и жесток ризик.
Se tu pur mo in questo mondo cieco caduto se' di quella dolce terra latina ond'io mia colpa tutta reco,	If you have fallen into this blind world but recently, out of the sweet Italian country from which I carry all my guilt,	Тук ако идеш от земята тая, де всички тия грехове спорих, зарад кои до веки ще ридая.
dimmi se Romagnuoli han pace o guerra; ch'io fui d'i monti là intra Orbino e 'l giogo di che Tever si diserra".	do tell me if the Romagnoles have peace or war; I was from there-the hills between Urbino and the ridge where Tiber springs."	дали е края романьолски тих, или война го някоя раздира? Там, в тия планини, се аз родих,
Io era in giuso ancora attento e chino, quando il mio duca mi tentò di costa, dicendo: "Parla tu; questi è latino".	I still was bent, attentive, over him, when my guide nudged me lightly at the side and said: "You speak; he is Italian."	де при Урбино Тибър стар извира." Навел се бях и дорде слушах йощ: "Италианец е затуй се спира,
E io, ch'avea già pronta la risposta, sanza indugio a parlare incominciai: "O anima che se' là giù nascosta,	And I, who had my answer set already, without delay began to speak to him: "O soul that is concealed below in flame,	отговори му" – рече моя вожд. У мен еднакво имаше желане: "О дух, със плам увит в таз адска нош,
Romagna tua non è, e non fu mai, sanza guerra ne' cuor de' suoi tiranni; ma 'n palese nessuna or vi lasciai.	Romagna is not now and never was quite free of war inside its tyrants' hearts; but when I left her, none had broken out.	Романья, рекох, няма да престане да бъде, както сявга е била, в война в сърнето на онез тирани,
Ravenna sta come stata è molt'anni: l'aguglia da Polenta la si cova, sì che Cervia ricuopre co' suoi vanni.	Ravenna stands as it has stood for years; the eagle of Polenta shelters it and also covers Cervia with his wings.	кои с беди кърмят я и с тегла, но днес война там няма обявена. Полентският орел сега крила
La terra che fé già la lunga prova e di Franceschi sanguinoso mucchio, sotto le branche verdi si ritrova.	The city that already stood long trial and made a bloody heap out of the French, now finds itself again beneath green paws.	над Червия простира и Равена. Могъщ властител е зелений лъв в оназ земя, коя бе напоена,
E 'l mastin vecchio e 'l nuovo da Verrucchio, che fecer di Montagna il mal governo, là dove soglion fan d'i denti succhio.	Both mastiffs of Verrucchio, old and new, who dealt so badly with Montagna, use their teeth to bore where they have always gnawed.	подир обсада дълга, с френска кръв. Пищи Римини под вълците жедни, уста зинали за кръвнишка стръв,

Le città di Lamone e di Santerno
conduce il lioncel dal nido bianco,
che muta parte da la state al verno.

E quella cu' il Savio bagna il fianco,
così com'ella sie' tra 'l piano e 'l monte,
tra tirannia si vive e stato franco.

Ora chi se', ti priego che ne conte;
non esser duro più ch'altri sia stato,
se 'l nome tuo nel mondo tegna fronte".

Poscia che 'l foco alquanto ebbe ruggiato
al modo suo, l'aguta punta mosse
di qua, di là, e poi diè cotal fiato:

"S'i' credesse che mia risposta fosse
a persona che mai tornasse al mondo,
questa fiamma staria senza più scosse;

ma però che già mai di questo fondo
non tornò vivo alcun, s'i' odo il vero,
senza tema d'infamia ti rispondo.

Io fui uom d'arme, e poi fui cordigliero,
credendomi, sì cinto, fare ammenda;
e certo il creder mio venìa intero,

se non fosse il gran prete, a cui mal prendal,
che mi rimise ne le prime colpe;
e come e quare, voglio che m'intenda.

Mentre ch'io forma fui d'ossa e di polpe
che la madre mi diè, l'opere mie
non furon leonine, ma di volpe.

Li accorgimenti e le coperte vie
io seppi tutte, e sì menai lor arte,
ch'al fine de la terra il suono uscie.

Quando mi vidi giunto in quella parte
di mia etade ove ciascun dovrebbe
calar le vele e raccoglièr le sarte,

ciò che pria mi piacèa, allor m'increbbe,
e pentuto e confesso mi rendei;
ahi miser lasso! e giovato sarebbe.

Lo principe d'i novi Farisei,
avendo guerra presso a Laterano,
e non con Saracin né con Giudei,

ché ciascun suo nimico era cristiano,
e nessun era stato a vincer Acri
né mercatante in terra di Soldano,

né sommo officio né ordini sacri
guardò in sé, né in me quel capestro
che solea fare i suoi cinti più macri.

Ma come Costantin chiese Silvestro
d'entro Siratti a guerir de la lebbre,
così mi chiese questi per maestro

a guerir de la sua superba febbre;
domandommi consiglio, e io tacetti
perché le sue parole parver ebbre.

E' poi ridisse: "Tuo cuor non sospetti;
finor t'assolvo, e tu m'insegna fare
sì come Penestrino in terra getti.

Lo ciel poss'io serrare e diserrare,
come tu sai; però son due le chiavi
che 'l mio antecessor non ebbe care".

The cities on Lamone and Santerno
are led by the young lion of the white lair;
from summer unto winter, he shifts factions.

That city with its side bathed by the Savio,
just as it lies between the plain and mountain,
lives somewhere between tyranny and freedom.

And now, I pray you, tell me who you are:
do not be harder than I've been with you,
that in the world your name may still endure."

After the flame, in customary fashion,
had roared awhile, it moved its pointed tip
this side and that and then set free this breath:

"If I thought my reply were meant for one
who ever could return into the world,
this flame would stir no more; and yet, since none-

if what I hear is true-ever returned
alive from this abyss, then without fear
of facing infamy, I answer you.

I was a man of arms, then wore the cord,
believing that, so girt, I made amends;
and surely what I thought would have been true

had not the Highest Priest-may he be damned!
made me fall back into my former sins;
and how and why, I'd have you hear from me.

While I still had the form of bones and flesh
my mother gave to me, my deeds were not
those of the lion but those of the fox.

The wiles and secret ways-I knew them all
and so employed their arts that my renown
had reached the very boundaries of earth.

But when I saw myself come to that part
of life when it is fitting for all men
to lower sails and gather in their ropes,

what once had been my joy was now dejection;
repenting and confessing, I became
a friar; and-poor me-it would have helped.

The prince of the new Pharisees, who then
was waging war so near the Lateran-
and not against the Jews or Saracens,

for every enemy of his was Christian,
and none of them had gone to conquer Acre
or been a trader in the Sultan's lands-

took no care for the highest office or
the holy orders that were his, or for
my cord, which used to make its wearers leaner.

But just as Constantine, on Mount Soracte,
to cure his leprosy, sought out Sylvester,
so this one sought me out as his instructor,

to ease the fever of his arrogance.
He asked me to give counsel. I was silent-
his words had seemed to me delirious.

And then he said: 'Your heart must not mistrust:
I now absolve you in advance-teach me
to batter Penestrino to the ground.

You surely know that I possess the power
to lock and unlock Heaven; for the keys
my predecessor did not prize are two.'

кои погубиха Монтанья бедни.
Лъвчето с бялото гнездо бесней
в Ламоне и в Сантерно, град съседни,

и в всяка доба нова песен пей
Земята, коя Савио облива,
ту в волност, ту в робия зла живеи.

Но сам ти кой си и защо те скрива
тоз пламък тук? Каж ми, в светлий свят
за тебе пази ли се памет жива?"

Издаде пламъка но силен свет,
врѣх остри малко тук и там поклати
и после даде ни такъв ответ:

"Тоз пламък нямаше ответ да прати,
да бих знаял, че моите думи там
чрез теб ще бъдат в живий мир познати!

Но никой се назад не връща, знам,
от тоя мрачен свят, затуй аз смело
ще кажа всичко тук, без страх от срам.

Войник съм първо бил, със шлем на чело
но после се покаях, с тая цел
облякох ази расото дебело.

И в своето желанье бих успел,
ако на църквата водача властни
в крив път не бе ме изново въвел.

Доде над мен са грели зари ясни,
в делата си не лев, лисица бях:
кат влѣхва, по пътеки криви, тясни,

към цели аз безчестни се стремях
в навред разчу се мойта слава.
Когато на години се видях,

в кои, като кормчия, приближава
след път далечен до желаний брег,
на миналото хвърля се забрава

и длъжен е платна да свий човек,
усетих погнушение и досада
към себе, към живот, към целий век:

с разкаян дух, в монашеска ограда,
след изповед гореща се прибрах,
за мил душевен отдиш и награда.

Но новий фарисей, кой нивга страх
в сърцето си не е имал от Бога,
наместо кат пастир и кат монах

навред да проповядва мир и слога,
на християни бе война открил;
и както нявга, в пещерата строга

на добрия Силвеестрий, се явил
Великий Константин със умоление
да би го от проказа изцерил,

така веднѣж яви се той пред мене
да иска за тщеславна цел съвет.
Смутен от неговото опьянене,

не дадох му аз никакъв ответ.
Тогаз: 'Махни страх всеки от душата –
Казá ми, – прошка давам отнапред;

ум дай да смажа, в кървава разплата,
Пенеста коя против мен стои.
Кого поискам, мога в Рай да пратя;

Allor mi pinser li argomenti gravi
 là 've 'l tacer mi fu avviso 'l peggio,
 e dissi: "Padre, da che tu mi lavi
 di quel peccato ov'io mo cader deggio,
 lunga promessa con l'attender corto
 ti farà triunfar ne l'alto seggio".

Francesco venne poi, com'io fu' morto,
 per me; ma un d'i neri cherubini
 li disse: "Non portar; non mi far torto.
 Venir se ne dee giù tra ' miei meschini
 perché diede 'l consiglio frodolente,
 dal quale in qua stato li sono a' crini;
 ch'assolver non si può chi non si pente,
 né pentere e volere insieme puossi
 per la contradizion che nol consente".

Oh me dolente! come mi riscossi
 quando mi prese dicendomi: "Forse
 tu non pensavi ch'io löico fossi!".

A Minòs mi portò; e quelli attorse
 otto volte la coda al dosso duro;
 e poi che per gran rabbia la si morse,
 disse: "Questi è d'i rei del foco furo";
 per ch'io là dove vedi son perduto,
 e sì vestito, andando, mi rancuro".

Quand'elli ebbe 'l suo dir così compiuto,
 la fiamma dolorando si partio,
 torcendo e dibattendo 'l corno aguto.

Noi passamm'oltre, e io e 'l duca mio,
 su per lo scoglio infino in su l'altr'arco
 che cuopre 'l fosso in che si paga il fio
 a quei che scommettendo acquistan carco.

Then his grave arguments compelled me so,
 my silence seemed a worse offense than speech,
 and I said: 'Since you cleanse me of the sin
 that I must now fall into, Father, know:
 long promises and very brief fulfillments
 will bring a victory to your high throne.'

Then Francis came, as soon as I was dead,
 for me; but one of the black cherubim
 told him: 'Don't bear him off; do not cheat me.
 He must come down among my menials;
 the counsel that he gave was fraudulent;
 since then, I've kept close track, to snatch his scalp;
 one can't absolve a man who's not repented,
 and no one can repent and will at once;
 the law of contradiction won't allow it.'

O miserable me, for how I started
 when he took hold of me and said: 'Perhaps
 you did not think that I was a logician!'
 He carried me to Minos; and that monster
 twisted his tail eight times around his hide
 and then, when he had bit it in great anger,
 announced: 'This one is for the thieving fire';
 for which-and where, you see-I now am lost,
 and in this garb I move in bitterness."

And when, with this, his words were at an end,
 the flame departed, sorrowing and writhing
 and tossing its sharp horn. We moved beyond;
 I went together with my guide, along
 the ridge until the other arch that bridges
 the ditch where payment is imposed on those
 who, since they brought such discord, bear such loads.

у мен два ключа има, тез, кои
 предшественика мой намери тежки." Умът ми се разколеба, уви!

При тез молби и увещанья жежки
 мълчаньето внушаваше ми страх
 пред тоя звяр свирепи с вид човешки,
 'Понеже прошка даваш – му казах, –
 дай обещанье, после не пази го:
 тъй враговете си ще сринеш в прах
 и врат ще свият те под твойто иго.'
 Кога умрях, светеца ми любим,
 Франциск, дойде за мен, но отстрани го
 веднага черен един херувим.
 'Не ти, извика, ази ще го зема,
 за зло коварство в ръце го държим:
 без топло разкаянье прошка нема.'
 О, как изтръгнах, кога с грозен глас
 каза: «Вярвал ли си, че с тъй голяма
 знам логика да разсъждавам аз?»
 И като ме заграби за космите,
 при Минос ме заведе в същия час.
 Той с поглед ме изгледа страховити,
 на кръста осем пъти си уви
 опашката и с пръст към тъмнините:
 "При пламъците, рече, ще върви."
 Затуй ме виждаш тука в таз долина."
 Щом млъкна, горкий пламък се възви
 надолу с върха си и с плач отмина,
 а с вожда ний тръгнахме пак напред
 към други ров и скоро поразни ни
 той с грешници, които нямат чет.

Credits

Italian: D. Alighieri, *La Commedia secondo l'antica vulgata*, ed. by G. Petrocchi (Florence, 1994) from the website www.danteonline.it by the Società dantesca italiana.

English: D. Alighieri, *The Divine Comedy*, ed. by Allen Mandelbaum (Berkeley, 1980) from the website www.danteonline.it by the Società dantesca italiana.

Bulgarian: Данте Алигиери, *Божествена комедия*, ed. by K. Velichkov (Sofia, 1906).

Commemorating the 700th anniversary of the death of Dante Alighieri, **Toronto Salutes Dante** features more than thirty Canada-based guests who read Dante's *Inferno* in various languages, several for the first time. In addition to ten different Italian dialects, there are represented American Sign Language, Anishinaabemowin, Arabic, Bulgarian, English, Farsi, French, German, Latin, Mandarin, Portuguese, Québécois, Russian, Sanskrit, Slovak, Spanish, Stoney Nakoda, Swedish, Thai, and Ukrainian. In 15-minute clips, well-known personalities of Canadian public and cultural life, professors, and students at the University of Toronto, and members of the Italo-Canadian community share their voices and fresh memories of the most important Italian author in world literature. Listen to Dante's *Inferno* as you have never heard it before on the [Department of Italian Studies' Youtube channel](https://www.youtube.com/channel/UC...) from March 25th to June 2021.

From an original idea of Elisa Brilli, George Ferzoco, and Nicholas Terpstra, and thanks to the invaluable work of Alice Martignoni and Nattapol Ruangsri (Research Assistants). Sponsored by the Department of Italian Studies, the Emilio Goggio Chair in Italian Studies at the University of Toronto, the Istituto Italiano di Cultura di Toronto, and Villa Charities.